

המדרש

הייב אדם לקדוה הפרשה שניים מקרא ואהר תרגום
הידישים שבס"ד נתחדשו בעת קריאת הפרשה שמר"ת מהרב אורן נזרית שליט"א

פרשת לך לך התשפז

גליון 41 (43)

לערוץ יגדיל

א. פרק יב פסוק א ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך הדברי חיים מצאנו זי"ע (פי צדיק מאמר ז'): רמז בכתוב כאן אם אדם מישראל מהרהר בליבו שהוא כולו מדות רעות, והגשמייות התגברה בו חס ושלום, אומר לו הקדוש ברוך הוא: לך לך מארצך - עזב את הפחיתות שלך והתרחק מן התאוות המתגברות, ואל תחשוב כאילו אי אפשר חס ושלום להתגבר עליהן, לא! כי בודאי אתה יכול להתחזק ולנצח את כל התאוות. ואם הוא תולה פחיתות ב'מולדתך' - דהיינו שלא נולד בקדשה ולכן קשה לו להתגבר על החומר, או שהוא נבחר ונולד הכל בבית אביך, כלומר, שטוען לא זכיתי לדבר טוב, היכן אפשר למצוא בזמננו רבי כמו בשנים קודמות... כלפי כל אלה אומר הקדוש ברוך הוא: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" - כלך לך מטענות אלו! כיון שאם תרצה באמת להיטיב דרךך - מכאן ואילך - "אל הארץ אשר אראך" - אני אראה לך באיזו דרך יש לך לילך, וכמו שכתבנו בס"ד בשיחות חיווק (חיי שרה).

ב. שם ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך באר הרה"ק הבני יששכר זי"ע (אגרא דכלה) כי הנה הקב"ה צוה עלינו לנהג ב'מנהג דרך ארץ' ובטבע העולם, להרוש בשעת חרישה ולזרוע בשעת זריעה (ברכות לה:). כמו כן נתנה רשות לרופא לרפאות וצריך לדרוש ברופאים, אך חלילה לנו לחשוב שיש טבע בעולם, אלא באמת שום פעולת הטבע לא תפעל בזולת השגחת הבורא, והוא משדד הטבעים כפי רצונו וע"י תפלת ישראל, וכאמור בפרשתנו על ראש האומה הישראלית אברהם אבינו ע"ה שאמר לו השי"ת 'צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן' (כמובא ברש"י טו ה), כי אין מזל לישראל (שבת קנז). ובידס לשדד כל המערכות, וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (לך לך).

ג. שם ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך מקשה הרה"ק השפת אמת זי"ע (תרל"ז ד"ה במדרש ויתאו) 'וכי צריך הקב"ה לחנפו בזה ההבטחה, הרי ודאי שבלא זה ג"כ יעשה רצון המקום ב"ה. אלא באורו, שכאן הודיע לו הבורא 'ואענשך לגוי גדול' והכל תלוי בו, ושידע שבהתחזקות בעבודת ה' יטה את כל בני אחריו לטובה. וכמו כן צריך כל אחד לידע שהכל תלוי בו. והיינו שבעמוד האדם בפני נסיון קשה - יתבונן היטב כי כל מהותו והיותו, ומהות והיות כל העולם תלויים בעמידתו בנסיון זה, הן לטב, הן למוטב... ובזה תקל עליו המלאכה, וכמו שכתבנו בס"ד באדברה בעדותך (לך לך).

ד. שם ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך מובא במדרש (ב"ר פל"ט): "אמר רבי יוחנן: 'לך לך מארצך', מארפכי שלך. וממולדתך, זו שכונתך. ומבית אביך, זו בית אביך. אל הארץ אשר אראך, ולמה לא גילה לו, כדי לחבבה בעיניו ולתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה", ולמדנו בסוטה כב. שכר פסיעות, אם כן מדוע לא גלה לו הקדוש ברוך הוא היכן הארץ שאליה מוליך את אברהם? ובפרוש 'מתנות כהנה' על המדרש פרש, שאם היה מגלה לו היכן המקום, היה אברהם מזדרז למחוז חפצו בדרך הקצרה ביותר כדי לקיים רצון ה', אך מאחר שלא ידע המקום היכן הוא, הלך בדרך ארוכה, ועל ידי זה קבל שכר על כל פסיעה שהוסיף בדרכו, וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקך (לך לך).

ה. שם פסוק ב ואענשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה בגמרא (פסחים קיז:). דרשו 'ואענשך לגוי גדול' זהו שאומרים אלוקי אברהם. 'ואברכך' זהו שאומרים אלוקי יצחק. 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים אלוקי יעקב. שלכך אומר כל יהודי בתחלת תפלתו ג' פעמים בכל יום 'אלוקי אברהם' וכו', שכן הברכה מהאבות נמשך לדורותיהם אחריהם ומסייע לקבל תפלתם ברחמים. והרי תפלות אבות תקנום, אברהם תקן תפלת שחרית, יצחק תקן תפלת מנחה, יעקב תקן תפלת ערבית (ברכות כו:). ובמשמעות התיבה 'תקנו' נכלל גם שעשו מעשה בעצם התפלות, והיינו שנתנו כח שיתקבלו תפלות עם ישראל בכל הזמנים האלו, וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (לך לך).

ו. שם פסוק ג ונברכו בך כל משפחת האדמה מובא מהמפרשים בדרך הלצה את הכתוב (בראשית יב, ג) 'ונברכו בך כל משפחות האדמה' ופרש רש"י 'אדם אומר לבנו תהא כאברהם', (ונקטו אברהם ולא שאר האבות) כי אינם רוצים לחיות עם עול תורה ועבודה, ע"כ יברכו את בניהם 'תהא כאברהם' שאביו התנהג כ'תרח' ורק הבן היה כאברהם אבינו... וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (אמור).

ז. שם פסוק ד ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מתרן מפרש הרה"ק הבת עין זי"ע (ד"ה ואברהם) שבדאי הוקשה לו לאברהם לעזוב את ארצו ומולדתו ובית אביו בהם הורגל כל ימי חייו, ללכת לארץ נבריה כאשר עדיין אינו יודע אפילו אנה ילך, ומאין היה לו כוח כביר כל כך - לעזוב הכל, למקום הלא נודע... אלא שהאמין ובטח בהקב"ה שבדאי יעשה עמו 'אך טוב וחסד', השליך עצמו ואת יתבו על ה', ובזאת היה בכוחו לקיים רצונו ית' אפילו בדבר שקשה לו, וזהו שאמר הכתוב ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה, כי תיבת 'בטחון' עולה בגמטריא 'חמש ושבעים', וכלומר שהשיג מדרגת הבטחון בצאתו מתרן, שרק על ידי שבטח בה' היה בכוחו לצאת מארץ מולדתו ומבית אביו וממשפחתו. ואכן, בכח האמונה והבטחון בבורא כל העולמים דכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד יש בכוחו לקיים מצות ה' ולעמד בנסיונות הקשים ביותר, כמ"ש בס"ד באדברה בעדותך (לך לך).

ח. שם פסוק ה ואת הנפש אשר עשו בחרן מפרש רש"י בשם התרגום, 'זאת נפשתי דשעבידו לאוריתא', את אותן נפשות שאברהם אבינו גייר וקרב לבורא יתברך. לכן נקרא דוקא אברהם בתואר "אברהם אוהבי", כי זה גדר האוהב, מי שאוהב את הבורא יתברך, הוא לא דואג רק לעצמו, אלא הוא דואג גם כן לקרב אחרים לעבודת הבורא יתברך. ובספרי (ואתחנן פיסקא לב), על הפסוק 'ואהבת את ה' אלקיך', דרשו רבותינו: 'ואהבת - אהבתו על כל הבריות כאברהם אביך, כענין שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן'. כמ"ש בס"ד באביטה אורחותיך (לך לך).

ט. שם וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן בַּגִּמְרָא (סנהדרין צט, ב): "אמר ריש לקיש: כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשא, שנאמר 'ואת הנפש אשר עשו בחרן'". וברש"י (במדבר ג, א): 'ואלה תולדת אהרן ומשה' - ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו, ובמדרש (ב"ר פל"ט): 'אמר רבי אלעזר בן זימרא, אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד - אינן יכולין לזרוק בו נשמה, ואת אמר 'ואת הנפש אשר עשו?' אלא אלו הגרים שגירו, ואם כן שגירו, למה אמר 'עשו?' אלא ללמדך שכל מי שהוא מקרב את העובד כוכבים ומגיריו כאלו בראו, ולמה נאמר 'אשר עשו?' אמר רב הונא אברהם היה מגייר את האנשים, ושרה מגיירת את הנשים", וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק (לך לך).

י. שם וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וְכָתַב רַבְנָא חַיִּים וִישָׁאֵל בִּסְפָרוֹ 'שערי קדושה', במעלת מזכה הרבים: "מזכי לחיביא, אמרו רבותינו ז"ל (תדב"א פרק ט') למה זכה אלקנה להעמיד שמואל, ששקול כמשה ואהרן? מפני שהיה עולה לרגל ומעלה לבני אדם הרבה עמו ומזכה אותן, וכן שמואל בנו נוהג אחריו, כמו שכתוב (ש"א ז, טו-יז) 'וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל...' ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, ואברהם לא זכה לכל מעלותיו אלא משום (בראשית יב, ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', וכתוב (שם יח, יח) 'ואברהם היו יהיה לגוי גדול וגו'', כי ידעתינו למען אשר יצוה וגו' ושמרו דרך ה' וגו'. וכל ראשי הדורות אינן זוכין או אינן נעשים אלא על סבה זו", וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק (מקין).

יא. שם פסוק וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָא עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה הַרְמַבִּי מְבִיא אֶת פְּרוֹשׁ רִשִׁי וּמוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, 'וכתב רש"י נכנס לתוכה, עד מקום שכם, להתפלל על בני יעקב כשיבואו מן השדה עצובים. ונכון הוא. ואני מוסיף כי החזיק אברהם במקום ההוא תחלה, וקודם שנתן לו את הארץ, נרמז לו מזה כי בניו יכבשו המקום ההוא תחלה קודם היותם זוכים בו, וקודם היות עון יושב הארץ שלם להגלותם משם. כמו שהיה אצל יהושע (ע' סוטה ל:), שדרך שכם הם נכנסו, וכבשו את הארץ, והיסוד הוא: 'מעשה אבות סימן לבנים', וכמו שכתבנו בס"ד בתורתך חנני (וישלה).

יב. שם פסוק ח וַיַּעֲתֶק מִשֶׁם הַהֵרָה מִקְדָּם לְבֵית אֵל וַיֵּט אֶהְלָה בֵּית אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיָּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' בְּרִשִׁי: נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון עכן, והתפלל שם עליהם. הגמרא (סנהדרין מד, ב) לומדת ממעשיו של אברהם אבינו הנהגה נפלאה ומועילה לכל אדם: 'אמר רבי אלעזר: לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, שאלמלא הקדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין העי לא נשתיר משונאיהן של ישראל שריר ופליט'. וכן באיוב (לו, יט): 'היערך שוער לא בצר', פרש רש"י (סנהדרין שם): כך היו אומרים חבריו לאיוב, כלום הקדמת שוער לא בצר, עד לא באה הצרה, אם היית עושה כן - היו הכל מאמצים את כחך. וכתב המבי"ט בספרו 'בית אלהים' (שער התפלה פ"ב) כי סיבת תועלת הקדמת תפלה לצרה, הרי היא משני טעמים: א. מצד המתפלל עצמו ב. מצד האל יתברך, וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק בהלכה (פקודי).

יג. שם פסוק ט וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וַיִּסֹּעַ הַנֶּגְבָה אֶף שֶׁהַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה אֵינָה מֵתַעַדֶּת לָנוּ מִצְוָה כְּלָשִׁי שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם אֲבִינוּ, אֲלֵא מִסְפַּרְתָּ לָנוּ מַעֲשֵׂה בַעֲלָמָא, אַבְרָהָם נִסַּע מִמְּקוֹם לְמִקוֹם, אִלֵּם מִכָּן שֶׁהַדָּבָר נִכְתָּב בַּתּוֹרָה, הֲרִי בַּהֲכָרָה יֵשׁ לוֹ 'חֲפָצָא' שֶׁל תּוֹרָה, קְדוּשָׁתוֹ אֵינָה פְחוּתָה מֵאֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ, או 'שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל', וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁגַּם הַלִּיכָתָם וְנִסְיַעְתָּם שֶׁל הָאֲבוֹת, דִּין 'תּוֹרָה' יֵשׁ לָהֶם, שֶׁכֵּן כָּל מַעֲשֵׂיהֶם אֵפִילוּ הַפְּשׁוּטִים וְהַבְּסִיּוּמִים בְּיוֹתֵר, נַעֲשׂוּ לְמַעַן יִחוּד שִׁמּוֹ יִתְבָּרַךְ, מִתּוֹךְ כּוֹנֵן עֲמוּקָה לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְבוֹרָא עוֹלָם, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בַּס"ד בַּאֲשִׁיחָה בַּחֻקִּיק (חיי שרה).

יד. שם פסוק יג אֲמָרִי נָא אֲחֹתִי אֵת לְמַעַן יֵיטֵב לִי בַּעֲבוּרְךָ יֵשׁ לְתַמּוּהָ בְּמָה שֶׁאֲמַר אַבְרָהָם לְשֶׁרָה 'אֲמָרִי נָא אֲחֹתִי אֵת לְמַעַן יֵיטֵב לִי בַּעֲבוּרְךָ' כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶהוּ עַל דְּבַר אֲשֶׁתּוֹ, וְלִכְאוּרָה הַכְּשִׁילָה בְּאִסּוּר עֲרֻוֹ דְּאִשְׁתִּי אִישׁ, דִּיהֲרָג וְאֵל יַעֲבֹר. וּבְכָתֵב סוֹפֵר עַל הַתּוֹרָה (פר' לך) הִבִּיא מִדְּרַשׁ דְּמִכְאֵן שֶׁפָּקוּד נֶפֶשׁ דּוּחָה שֶׁבֶת, אֶךְ תַּמָּה הִלָּא בַּעֲרִיּוֹת יִהְרָג וְאֵל יַעֲבֹר. אֶךְ אִם הִיָּה דִּינָם כִּבְנֵי נַח נִיחָא דְּאִינָם מִצְּוִיִּם עַל קְדוּשָׁה ה', וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בַּס"ד בַּאֲשִׁיחָה בַּחֻקִּיק (וארא).

טו. פרק יג פסוק ב וַאֲבָרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְהֵבָה שׁוֹאֵל הַמִּדְרָשׁ: 'וכי תעלה על דעתך שאברהם שכתוב בו ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב (בראשית יג, ב), היה משלח אשתו ובנו מביתו ריקם בלא כסות בלא מזון בלא כסף בלא בהמה? אלא ללמדך: כיון שיצא לתרבות רעה לא נפנה אליו, וכמו שכתבנו בס"ד במפקודיך אתבונן (שמות).

טז. שם פסוק ח וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אֵל נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעִי וּבֵין רַעִיךָ כִּי אֲנִישִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ הַשְׁלֵ'ה הָק' זִי"ע (לך אות לג) כתב ז"ל. ושמעתי צחות (כן כתב בתו"מ להאלישיך כאן) בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה, ולא אמר 'אל נא תהי ריב' (בלשון זכר), אלא, כי כבר התחיל ריב בין הרועים, לכן אמר אברהם למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד כדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר 'אל נא תהי מריבה' לשון נקבה, כאשר המולדת פרי מפר, ודי בזה שהתחיל הריב, יהיה כזכר שאינו מוליד... עכ"ל, וכמו שכתבנו בס"ד ביגדיל תורה (קרה).

יז. שם פסוק ט אֵם הַשְּׂמָאל וְאִמְנָה וְאִם הַיְמִין וְאִשְׁמָאֵל הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֹמֹה סוֹכְרֵי זַ"ל, דּוֹרֵשׁ כְּמִין חוֹמֵר אֶת הַפְּסוּק: (בראשית יג, ט): 'אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה', וכך היה אומר: הן בתיבת עשר והן בתיבת מעשר - ישנה האות ש"ן, אמנם בעשר הנקודה מצויה בצד ימין (ש) ובמעשר הנקודה מצויה בצד שמאל (ש). וזהו שנרמז בתורה: 'אם השמאל' - דהיינו אם מקפיד אתה על מצות המעשר (בש"ן שמאלית), אזי 'ואימנה' - הקדוש ברוך הוא ישפיע עליך עֶשֶׂר (בש"ן ימנית) רב לאין קץ. אולם 'ואם הימין' - עסוק אתה עד למעלה מראשך בצבירת עֶשֶׂר (בש"ן ימנית) ואינך נותן לבך לזעקת העניים ותלמידי החכמים, אזי 'ואשמאלה' - יצמצם הקדוש ברוך הוא את נכסיך, ויותר בידך רק מעשר (בש"ן שמאלית) ממה שהיית רגיל להרויח, וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק (נשא).

יח. ישעיהו פרק מ פסוק כז (הפסרת לך לך) לְמָה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֹּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְּרָכֵי מֹה' וּמִאֲלָהִי מִשְׁפָּטִי יַעֲבֹר יִהְיֶה הַמִּרְבָּה בִּשְׁאֵלוֹת 'למה? אינו זוכה לישועה מופלאה וניסית של 'כאשר ישא האומן את חיונו', וכן נרמז בפסוק (ישעיהו מ, כז): 'למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מוה'...'. כאשר 'למה' - תאמר יעקב ותדבר ישראל, אזי תסתיר דרכך מוה', ולא תהיה מונחה בהנהגה על-טבעית, וכמו שכתבנו בס"ד באשיחה בחוקיק בהלכה (בחוקותי).

יט. שם פרק מא פסוק ו אִישׁ אֶת רַעְיוֹ וְלֹאֲחָיו יֹאמֶר חֲזֹק בַּהֲקִדְמָה לְסַפֵּר הַקְדוּשׁ 'שולחן הטהור' כתב 'והגם כי האדם בעצמו מרגיש גודל שפלותו כאשר הוא באמת, על כל זאת לא ימנע מלחזק ולדבר על לב חברו דברי חזק ודברי תנחומים לחזק לבבות לעבודת השם, כמו שאפשר לפרש הפסוק (ישעיה מא) 'איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק', ולכאורה קשה, אם כבר אמרו איש את רעהו יעזורו, למה צריך לכפל ולפרש ולאחיו יאמר חזק, ועוד מריש הכתוב משמע כי הוא בעצמו צריך עדיין חיזוק, כדכתיב 'איש את רעהו יעזורו', אם כן, סיפא דקרא יאמר חזק, מי יאמר למי, רק אפשר כוונת הכתוב, שהתורה הקדושה מרמזת לנו דרך עבודה, הגם כי אתה צריך גם כן לעזור וסיוע כמבואר איש את רעהו וכו', עם כל זה 'ולאחיו יאמר חזק', כשאתה מדבר לאחיוך תאמר לו חזק, ואל תראה לו שפלותך כי יפול עוד יותר למה שהיה, חס ושלום, וגם כי זה בחון ומנוסה לסגולה נפלאה לעזור לבבות חבריו לעבודת השם, על ידי זה שנתחזק גם הוא וזה מקובל, וכמו שכתבנו בס"ד בהקדמה לספר קול חתן.

